

господарства на основі наявного досвіду, напрацьованих навичок та сформованих прийомів може сприяти процесу раціоналізації свідомості дослідників економіки, суспільства, людини, очищенню його від усіляких міфологічних уявлень, ідеологічних стереотипів, забобонів, догматизму, старих та нових утопій. За всієї важливості участі філософії господарства у вирішенні конкретних питань економіки, фінансів та сучасної кризи, її стратегічне соціальне завдання – здійснення раціональної критики в процесі аналізу господарства, що дозволяє спонукати у людей думки та сумніви, підштовхувати суспільство до самоаналізу, розвитку духовності, попереджати людину. йому небезпек.

Все сказане говорить про те, що пізнавальна активність мислення дослідника реалізується як суперечливий процес за своєю структурою, змістом та роллю. Тому досягнення істини у соціальному пізнанні залежить від низки умов, які формують раціональні межі для творчої активності мислення вченого. Процес відбору, пошуку, узагальнення та тлумачення фактів у соціальних філософів та економістів буває настільки складним, трудомістким та болісно суперечливим, що тут ціннісно-світоглядні орієнтації можуть за певних умов породити спокусу прийняти бажане за дійсність; окремих факт - за повне підтвердження гіпотези; задоволеність здобутими результатами – за об'єктивну повноту реконструкції подій.

Подальший розвиток соціальної гносеології та методологічних проблем економічних наук є життєво важливим, оскільки дозволяє не тільки проникнути у сутність сучасних суспільних явищ та процесів, а й зміцнює зв'язки цієї галузі науки з філософією господарства, економічною теорією, соціальними науками, демографією, антропологією, історією.

Література:

1. *Cooper George. The origin of Financial Crises. L.: Harriman House, 2008. – 210 с.*
2. *Талер Ричард. Поведінкова економіка. Чому люди діють ірраціонально і як отримати з цього вигоду. – К.: Наш формат, 2022. – 464 с.*

Жданова Л. Л.,

д.е.н., доцент

*професор кафедри загальної економічної теорії
та економічної політики Одеського національного
економічного університету, м. Одеса, Україна.*

НАУКА ТА ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИЙ СЕКТОР В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Розвиток економіки країни в сучасних умовах визначається місцем і роллю науки і високотехнологічного виробництва в системі продуктивних сил. Враховуючи, що продуктивні сили завжди мають специфічні соціально-економічні форми, тобто існують у формі економічних відносин, завданням

політичної економії як іманентної частини економічної теорії, є визначення цих форм, визначення економічних відносин, властивих науці і високотехнологічному виробництву у сучасній економіці. Практичним значенням такого визначення є розуміння природи і причин розвитку науки і високотехнологічного виробництва в одних країнах і занепаду науки і високотехнологічного виробництва – у інших.

В сучасній економічній теорії ще не вироблено однозначного розуміння сенсу високотехнологічного виробництва. У різних теоретичних дослідженнях його пов'язують з перетворенням науки на безпосередню продуктивну силу, з формуванням високотехнологічного суспільства, коли наука та інновації стають рушійною силою економічного зростання, з особливим типом підприємництва у формі стартапів. Підспудною ідеєю таких трактувань є розуміння науки і високотехнологічного виробництва як джерел, які змінюють соціально-економічну форму праці, роблять її вільною і, завдяки цьому, змінюють соціально-економічні характеристики економіки і суспільства у цілому.

У практичній діяльності високотехнологічний секторі економіки визначають, враховуючи 3 показники: частку витрат на НДДКР у витратах виробництва, частку високотехнологічної комплектації у складі виробів, частку персоналу НДДКР у загальній чисельності персоналу підприємства. Цифрові орієнтири цих показників розроблені Організацією економічного співробітництва і розвитку, що робить розрахунки по різних країнам співставними. Цей підхід дозволяє віднести до високотехнологічного сектору ряд галузей промисловості: аерокосмічну, атомну енергетику, фармацевтику, виробництво обчислювальної техніки та мікроелектроніки і деякі інші.

Однак у запропонованому трактуванні високотехнологічного сектору поза увагою залишається рух результатів наукових досліджень по логічним етапам від досліджень і розробок до інтелектуальних (інноваційних, інформаційних) продуктів, потім – до об'єктів інтелектуальної власності, тобто до інтелектуальних (інноваційних, інформаційних) товарів, і лише у кінці ланцюжку – до промислових товарів, які, власне, і розглядаються як результати високотехнологічного виробництва.

Розуміння сутності високотехнологічного сектору і виявлення тенденцій його розвитку потребує розділення продуктів високотехнологічного сектору за критерієм об'єкту продажу. Одна частина – це товари індустріального виробництва визначених Організацією економічного співробітництва і розвитку галузей промисловості. Інша частина – це об'єкти, матеріалізовані у інноваційні розробки, які є продуктами інтелектуального (інноваційного, інформаційного) виробництва сектору НДДКР, тобто уявляють собою інтелектуальну власність. Всесвітня організація інтелектуальної власності відносить до об'єктів інтелектуальної власності авторські права, патенти, корисні моделі, торгові марки (товарні знаки), промислові зразки, географічні найменування, комерційну тайну. Назвемо виробництво інтелектуальних товарів підрозділом А, промислове виробництво інноваційних товарів на основі придбаних ліцензій – підрозділом Б.

Існування таких двох підрозділів у організації високотехнологічного сектору економіки ставить питання про їх відношення до ринку, а саме:

1. Сектор А, який виробляє інформаційний продукт, сам виходить з ним на ринок, тобто сам перетворює цей продукт у товар?

2. Якщо сектор А організований як іманентна частина сектору Б, а зайнятий там креативний високопродуктивний персонал, що виробляє інноваційний продукт, є найманим персоналом підприємств, які організовані промисловим капіталом для розробки інновацій і для розгортання на їх основі масового виробництва інноваційних високотехнологічних товарів, тоді хто виходить на ринок з інноваційним товаром?

Можливі два варіанти: у першому випадку – сектор А, у другому – сектор Б. Проте у обох варіантах креативний високопродуктивний персонал, що виробляє інноваційний продукт, є найманим персоналом, тобто найманим працівником. А саме ця характеристика особового фактору виробництва означає, що нова високотехнологічна економіка і нове високотехнологічне суспільство є економікою і суспільством, соціально-економічна природа яких не змінилася з періоду становлення робочої сили товаром. Однак змінилося співвідношення сутнісних соціально-економічних форм і форм перетворених, ірраціональних, фіктивних, віртуальних. Інформатизація економіки і суспільства примножує ці поверхові форми, але це робиться об'єктивно, самим розвитком ІКТ. Так, наприклад, розповсюдження фрілансу створює ілюзію розвитку вільної праці завдяки високому рівню освіти людини, яка може нібито працювати самотійно. Навіть і у такому випадку у такій самотійності нічого нового немає, це – просте товарне виробництво, ремісництво, у сфері послуг так само як і у сфері виробництва товарів-речей. Але вражають уяву дослідників саме фрілансери, яких і трактують як вільних працівників. За даними Укрстату в економіці України у 2021 році у сфері інформаційно-комунікаційних технологій було зареєстровано 269897 одиниць діючих суб'єктів господарювання (код за КВЕД–2010/Code NACE, Rev.2: 26.1+26.2+26.3+26.4+26.8+95.1+46.5+58.2+61+62+63.1), з них підприємств – 14040 одиниць. Решта 255857 – це фізичні особи-підприємці, чисельність яких склала 94,8% до загального показника суб'єктів господарювання відповідної спеціальної агрегації.

На жаль, статистика не виділяє з цієї чисельності тих, хто оформлений фізичною особою-підприємцем і займається продажем у мережевих магазинах складної побутової техніки, засобів зв'язку, комп'ютерів. Відволікаючись від статистично непрозорої чисельності таких зайнятих, решту можна вважати фрілансерами – це математики, програмісти, бухгалтери, архітектори, проектувальники і т. ін., які можуть і бажають або змушені працювати дистанційно. Чи можливо їх працю вважати вільною? Діяльність фрілансерів здійснюється відповідно до конкретного договору на основі заздалегідь погодженого обсягу роботи, строків її виконання та оплати. По закінченні обумовленої договором роботи робітник має шукати нового обсягу роботи у даного або у нового роботодавця. Цю форму зайнятості часто характеризують поняттям гнучке робоче місце, акцентуючи увагу на можливості фірм швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури. А це означає, що фрілансер, який по соціально-економічному змісту є найманим працівником, ніяких прав найманого працівника не має. Натомість створюється ілюзія вільної праці, вільних

економічних відносин. Розповсюдженим аргументом на користь такого уявлення є заробітна плата фрілансерів, яка, як правило, відносно вище середньої національної заробітної плати, бо фрілансери частіше працюють на фірми розвинутих країн. Саме ці фірми об'єднують окремі частини, що зроблені фрілансерами, у єдине ціле, яке і є новим інноваційним товаром і з яким фірми як юридичні особи, виходять на ринок. Витрати таких фірм на заробітну плату виконавців мінімізуються, освіченість виконавців про єдине ціле, частину якого вони виконують, відсутня або мінімальна, при цьому на ринок поступає інноваційний товар, у створенні якого брали участь найосвіченіші працівники практично усього світу, проте інтелектуальну ренту від продажу цього інноваційного товару отримує власник авторських прав – фірма як юридична особа.

Не можна не враховувати і авторські права, які є об'єктами інтелектуальної власності фізичної, а не юридичної особи. Такими об'єктами є найчастіше твори у галузі музики, поезії, живопису, декоративного мистецтва, моделювання одягу і т. ін. У сфері науки таких одноосібних винаходів у ХХІ столітті набагато менше. Проте суспільне уявлення про можливість і навіть розповсюдженість таких форм одноосібної (частіше квартетної чи квінтетної) форми інтелектуальної власності пов'язане з можливістю зареєструвати авторські права на твір у вигляді наукової статті. Така форма інтелектуальної власності є фіктивною, бо вона не надає одержувачу такого документу, додаткових авторських прав до тих, які він отримує з фактом публікації своєї статті. Тим не менше вона є заохочуваною сучасною інституціональною організацією національної науки.

Таким чином, дослідження науки і високотехнологічного сектору сучасної економіки в умовах інформатизації суспільства не дозволяє зробити висновок, що науці вдалося змінити соціально-економічну форму особового фактору виробництва, перетворивши її на вільну працю і цим зробивши крок до зміни соціально-економічного змісту суспільства.

Грималюк А. В.

д.е.н., доцент

професор кафедри загальної економічної теорії та економічної політики Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна.

Несененко П. П.

к.е.н., доцент

доцент кафедри загальної економічної теорії та економічної політики Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СУЧАСНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ

Як відомо, А. К. Покритан та його школа створили нову наукову методологію економічного аналізу. Вона наочно проявила себе повністю